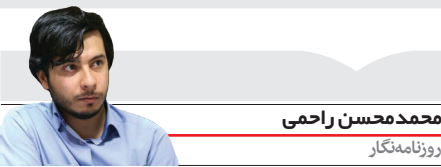

حکم نهایی جامعه کنونی ایران

سجاد صفا هرندی: تالیلهای زیبایی که سبیل امکان ظهور و درخشش شان را فراهم کرد، واقعیت‌هایی است که در لحظات و سلول‌های حیات اجتماعی ما -نه فقط در این موقعیت بحرانی خاص- جریان دارد و ادامه حیات را ممکن می‌کند، اما چون به چنگ عدد و رقم و تحلیل در نمی‌آید و ارزش خبری و لایک‌خور بالایی ندارد، عموماً راهی به «سمع و نظر» و ذهن ما نمی‌یابد. مقصود آن نیست که چشم‌بر داده‌هایی که از ضعف‌ها و آسیب‌ها حکایت دارد، ببندیم یا رشد و گسترش منطق‌بی‌رحم بازار و کالایی‌سازی روابط اجتماعی را نادیده بگیریم. فقط لازم است در کویدین چکش روی میز و صدور حکم نهایی در باب وضع کنونی جامعه ایران چندان عجله نکنیم.

سبیل چیزی را با خود برده و چیزی را همراه خود آورده است. در گفت‌وگوی پیش‌رو یادکتر ابراهیم فیاض، استاد دانشگاه تهران، با نظر به احیای امر اجتماعی در بستر امر طبیعی، آورده‌های سبیل اخیر را از منظر جامعه‌شناختی مورد تحلیل و بررسی قرار دادیم. فیاض معتقد است همدلی هموطنان با اهالی مناطق سیل‌زده و حضور گروه‌های مردمی در کنار مردم مصیبت‌زده، فاجعه ملی را به حماسه ملی تبدیل کرده است. این استاد دانشگاه با تأکید بر اینکه درنهایت مردم پیروز نزاع «غرب‌گرایی» یا «مردم‌گرایی» خواهند بود، حضور مردم در سایر حوزه‌ها از جمله اقتصاد را نیز گره گشا و کارساز می‌داند. در ادامه مشروح گفت‌وگوی ما با ابراهیم فیاض را خواهید خواند.

|||

اعتراضات سال ۹۶ و بعد هم بحران اقتصادی سال ۹۷ و کج‌کارکردی برخی نهادها کار را به جایی رساند که بحث «فروپاشی اجتماعی» مجدداً بین اصحاب اندیشه داغ شد و پیرامون آن مباحثی شکل گرفت. احساس می‌شد که اتفاقات اول سال ۹۸ هم اوضاع را وخیم‌تر و این انگاره فروپاشی اجتماعی را هم جدی‌تر کند. اما به نظر می‌رسد عکس این اتفاق افتاده و این سبیل اخیر با همه خساراتی که داشت اما توانسته در تقویت «همبستگی اجتماعی» کمک کند، تحلیل شما از وضعیت پیش رو چیست؟

اصل این بحث و چرایی رخ دادن این سلسله اتفاقات، عمیق‌تر از این حرف‌هاست. دولت‌های غرب‌گرا نشان داده‌اند که کاری به جامعه و محیط‌زیست و ساختارها ندارند و صرفاً به دنبال پیشرفت‌های سمبلیک، درشت‌گویی و تشریفات هستند. من حتی دولت دهم را هم غرب‌گرا می‌دانم اما دولت یازدهم و دوازدهم دیگر به شدت غرب‌گراست و اصلاً در این سال‌ها هیچ فکری به حال محیط‌زیست و خشکسالی که کشور درگیر آن بود، نکردند. مثلاً هیچ کدام از این رودخانه‌ها یا مسیل‌ها ازجمله همین کارون، لایروبی نشده بود. حتی در بستر رودخانه‌ها هم ساخت‌وسازهایی شکل گرفته بود که بستر همین اتفاقات بود. پس فقط بحث بالایی طبیعی نیست. بحث مربوط به رویکرد دولت‌های غرب‌گرایی است که سرکار می‌آیند. من این وضعیت را حاصل همین فرآیند و رویکرد غرب‌گرای حاکم می‌دانم.

منظور شما مدل توسعه این نوع دولت‌هاست؟

فرقی ندارد. هر غرب‌گرایی مدل توسعه‌مخصوص به خودش را هم دارد. اگر شما الان به عربستان بروید چند شهر آباد دارد و بقیه ویرانه است. دویی هم اگر شما از بخش تجاری‌اش خارج شوید و به قسمت‌های دیگری که مردم عادی در آن زندگی می‌کنند، بروید در برخی مناطق از خرمشهر ما هم عقب‌مانده‌تر است و فقط ظاهر زیبایی دارد. [مدل توسعه] دوره شاه هم همین طور بود. بالا شهر زیبا و پایین شهر بیغوله بود و صرفاً به دنبال چیزهای سمبلیک بود. این دولت‌هم دولتی غرب‌گراست و مدل توسعه‌اش با اینها فرقی ندارد. تقی‌زاده و دیگران هم می‌گفتند باید سر تا پا غری شویم و عرضه حتی یک آفتابه ساختن هم نداریم. آقای ترکان هم در همین دولت گفت که ما فقط می‌توانیم آبیگوشت بزباش بپزیم!! اگر این فرد متوجه بود، می‌دانست که این آبیگوشت بزباش از نظر تاریخی و مردم‌شناسی فرمول بسیار پیچیده‌ای دارد. اینها صرفاً دچار یک فرمالیسم و یک تشکیلات صوری و اشرافیت پایتخت‌نشین هستند که از پایتخت هم فقط از وسط شهر به بالا را مدنظر دارند.

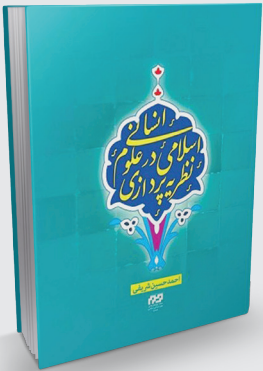
الان در خبرگزاری خارجی همین اتفاقی که در دهلاویه افتاد و مردم با شور جلوی سبیل را گرفتند، مطرح بود و امروز رئیس‌جمهور درمورد تیم ملی فوتبال امید صحبت کرد! اصلاً رئیس‌جمهور از پایتخت هم جدا نمی‌شود.

پس علت را همان روند توسعه می‌دانید؟

نه! علت همان غرب‌گرایی است که مدل توسعه هم بخشی از آن است. غرب‌گرایی در مقابل مردم‌گرایی قرار دارد. موقعی که بنی‌صدر این رویکرد را داشت مردم بیش‌تر به صحنه آمدند. دولتمردان فعلی مثل از جنس مردم نیستند. حتی دربرخی سفرهای آنها و نحوه برخورد مردم با آنها هم این به‌خوبی پیداست. در همین جریان سیل هم اعتراضات مردم مناطق سیل‌زده با آمدن نیروهای مردمی که از کل ایران بود، آرام شد. در جامعه‌شناسی و روانشناسی فاجعه‌زمانی که روی مردم فاجعه‌زده فشار است، وقتی هموطنان شان به کمک می‌شتابند دیگر احساس فاجعه‌زدگی ندارند و کاری که نیروهای مردمی در این قضیه انجام داده‌اند این بود که وضعیت را از فاجعه به حماسه

پس از انتشار دو کتاب «مبانی علوم انسانی اسلامی» و «روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی»، «روش نظریه‌پردازان اسلامی در علوم انسانی» نوشته احمدحسین شریفی نیز دراختیار اساتید و پژوهشگران حوزه علوم انسانی قرار گرفته است.

«بنیان‌های فکری جامعه‌شناسان غرب و متفکران اجتماعی اسلامی» نوشته سیدسعید زاهدزادانی و مریم مومنی نیز که با هدف بررسی مبانی جهان‌بینی و جهان‌شناسی

دو اثر جدید از «صدرا»

اندیشمندان جامعه‌شناسی غربی و اسلامی به رشته تحریر درآمده، به تبیین اختلافات زیربنایی و روبنایی این نظریه‌پردازان پرداخته است.

نشست رونمایی از این دو اثر چهارشنبه ۲۸ فروردین‌ماه رأس ساعت ۱۱ صبح در تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان شهید کشوردوست، کوچه نوشیرون، پلاک ۲۶، مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی، صدرای طبقه سوم، سالن جلسات برگزار خواهد شد.

جامعه‌شناسی حماسه مردمی کم‌رسانی به مناطق سیل‌زده در گفت‌وگوی «فرهیختگان» با ابراهیم فیاض

این مردم در بحران‌های اقتصادی هم گره‌گشا هستند

این سرمایه اجتماعی چطور امکان نقد و تبدیل شدن به اعتماد اجتماعی پیدا خواهد کرد؟
همین الان سپاه توانسته در قالب بسیج سازندگی، رهبری اینها را به‌عهده بگیرد. ما باید از این حرکت مردمی عبرت بگیریم. حتی رهبری و صداوسیما هم باید با استناد به همین قضیه روی تکیه به مردم تأکید کنند. صداوسیما باید این فرهنگ را بسط دهد که اگر در همه بحران‌ها روی مردم تکیه کنیم ما پیروز خواهیم شد. ما باید الان مثل جنگ روی ظرفیت بسیج مردمی درمقابل غرب‌گرایی تأکید کنیم تا سازندگی صحیح اتفاق بیفتد.

در قضیه اخیر به نظر شما جامعه در حال فاصله گرفتن از ساختارهای رسمی و روی آوردن به نهادهای مردمی و اجتماعی است؟
بله، روی آورده است دیگر...

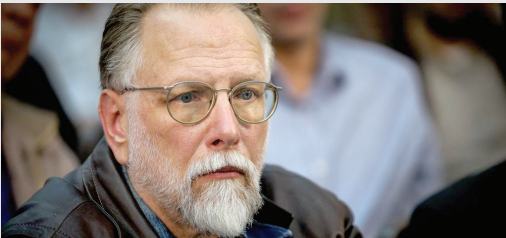
بسیار خوب، ممکن است در فاجعه برای یک هفته یا دو هفته این موضوع اتفاق بیفتد، اما چه تضمینی هست که شاهد استمرار این وضعیت باشیم؟

اگر در اقتصاد هم به جای اقتصاد سرمایه‌داری و خصوصی‌روی اقتصاد مردمی و مقاومتی تأکید کنیم در این حوزه هم به موفقیت خواهیم رسید. آلمانی‌ها هم همین اصطلاح folks Wirtschaft (اقتصاد مردمی) را دارند. الان اگر واحدهای کوچک تولیدی روستایی یا شرکت‌های دانش‌بنیان کوچک تقویت شوند، بزرگ‌ترین کار در اقتصاد انجام خواهد شد. مگر همین موشک‌ها و صنعت نظامی چطور سرپا شد؟ در دولت دهم بحث مربوط به پروژه هواپیمای ملی هم درحال تکمیل شدن بود، اما همین نگاه غرب‌گرا این کار را هم متوقف کرد.

مسئله این است که ما الان در کشور یک فرهنگ عمومی مردم و «غرب‌گرایی» داریم. در مردم‌گرایی فرهنگ عمومی مردم نقش اساسی و عدالت‌گرایی به شدت وجود دارد. همین نگاه حماسه‌ساز است. من یقین دارم اگر ما همین الان به مردم رجوع می‌کردیم اقتصاد در این وضعیت بحرانی نبود و آمریکایی‌ها نمی‌توانستند اینقدر برای ما بحران ایجاد کنند؛ همان‌طور که در جنگ شکست‌هایی قرار بود به ما تحمیل شود که توسط مردم به پیروزی تبدیل شد. وقتی امری مردمی شود، حماسه به وجود می‌آید.

نکوداشت پروفیسور لگنهاوزن

آئین نکوداشت پروفیسور محمد لگنهاوزن به همت قطب علمی فلسفه دین اسلامی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی روز پنجشنبه ۲۹ فروردین‌ماه جاری در قم برگزار می‌شود. در این مراسم علی‌اکبر رشاد، شفیق جرادی از لبنان، هادی صادقی (معاون رئیس قوه قضائیه)، غلامرضا اعوانی، محمد محمدزایی، ابوالفضل ساجدی و علیرضا قائمی‌نیا به ایراد سخن خواهند پرداخت.

اما بییم و امیدهایی هم وجود دارد. الان صداوسیمای ما با همین ستاره مربع‌ها در حال تشدید فرهنگ «رقابت» و تسری دادن آن در همه حوزه‌هاست. ما حتی بازتاب این هنجاری‌شدن رقابت برای کسب منفعت شخصی را مثلاً در بحران اقتصادی سال گذشته و در جریان احتکار در برخی کالاها می‌بینیم، اما از طرفی هم در همین بحران طبیعی به شدت شاهد غلبه ارجحیت منافع ملی بر منفعت شخصی و حضور نیروهای مردمی در صحنه هستیم.

ما هشت‌سال جنگیدیم. نیروهای مردمی هشت‌سال جنگیدند و بعد عده‌ای گفتند که مردم دیگر به جبهه‌ها نمی‌آیند! درحالی‌که بعد از قط‌نامه و وقتی عراق تاجاده خرم‌شهر-اهواز آمد، مردم با زیرپیراهنی و پیژامه به میدان آمدند و عراق را تا پشت مرزهایش عقب راندند. هشت سال و در گستره ۱۲۰۰ کیلومتر جنگیدن کم چیزی نیست.

آیا هنوز هم همان روحیه به صورت عمومی وجود دارد؟
آیا شما الان در قضیه سبیل این را نمی‌بینید؟ الان آمریکایی‌ها به شدت ترسیده‌اند و فکری می‌کنند که این مساله مجدداً رخ داده است. از روی فیلم اخراجی‌های ۱ ده‌نمکی و شکستن رکورد فروشنشی که پیش‌آمد، آمریکایی‌ها فهمیدند در قضیه جنگ، ایرانی‌ها شش‌وخی ندارند. این صداوسیمایی هم که می‌گوید اصلاً صداوسیمای جمهوری اسلامی نیست. این هم غرب‌گرایی است. به همین دلیل حتی این مسابقاتی هم که برگزار می‌شود کاملاً تقلیدی است حتی شکل میز، ادا و اطوار و دیالوگ‌هایشان هم تقلیدی است و ربطی به فرهنگ ایرانی ندارد.

پس باز هم به همان دوگانگی که عرض کردم باید توجه کرد. «غرب‌گرایی» یعنی ذلت، خفت و عقب‌ماندگی عمومی و «مردم‌گرایی» دقیقاً برعکس یعنی عزت، شور و حماسه عمومی.

شما آینده این تنازع را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
مردم پیروز می‌شوند. همان‌طور که در جنگ پیروز شدند.

یعنی شما معتقدید این بازسازی اجتماعی بعداً در اقتصاد و سیاست هم تسری پیدا خواهد کرد؟

بله، شدیداً! این اتفاق خواهد افتاد. این در حال تبدیل شدن به یک «حافظه تاریخی» است. مردم هم دارند متأثر می‌شوند. نیروهای مردمی حتی حاضر نیستند به دوربین هم نگاه کنند و دارند کار خودشان را می‌کنند. من خودم از نسل انقلاب و جنگ هستم و این چیزی که الان دارم مشاهده می‌کنم همان وضعیتی است که در سال‌های اوایل انقلاب وجود داشت و حتی خیلی بیش از قبل رشد فکری ایجاد شده است. شعور عمومی در حال افزایش و کشور درحال پیشرفت است اما نهادهای دولت ناتوان است. در همین قضیه برف پارسال من خودم سه ساعت در برف بودم و تا همین حسن‌آباد را هم نتوانسته بودند اداره کنند. اتفاقی که دارد می‌افتد این است که الان براساس همین حماسه‌ای که شکل گرفته حافظه تاریخی و مردمی دارد ساخته می‌شود، اما صداوسیما آن‌طور که باید این وضعیت را منعکس نمی‌کند. همین محمد هاشمی که آن زمان رئیس صداوسیما بود، آوینی را اذیت کرد. همان‌طور که روح‌الله هم به آوینی را اذیت می‌کرد ولی بالاخره آوینی تاریخ حماسه جنگ را ساخت. الان هم من همین قصه را دارم می‌بینم و به‌نظم تا می‌شود باید فیلم‌های خام برای مستندسازی تهیه کرد و این حماسه‌ای که دارد خلق می‌شود را باید به تصویر کشید تا نشان داده شود که مردم در بحران اقتصادی هم حاضرند وارد عرصه شوند و کمک کنند و حماسه بسازند. این بازتاب همان دوگانه ذلت و حماسه است. غرب‌گرایی یعنی ذلت و حماسه یعنی ملت و باید روی این دوگانه تمرکز کرد و مانور داد.

به عنوان نکته پایانی اگر مطلبی هست بفرمایید.

انقلاب ما مردمی بود. نهضت آزادی و جبهه ملی اول انقلاب می‌گفتند رهبر ما بییم و مردم باید تابع ما باشند. اما مردم اینها را کنار گذاشتند. بعد از انقلاب عده‌ای دیگر قصد داشتند جلوی حرکت مردم را بگیرند و آنها را بسست کنند. بعداً هم در دوره سازندگی جلوی مردم ایستادند. الان هم همین‌طور است. اگر جلو مردم بایستند، شکست خواهند خورد. ما در کشور در تکنولوژی نظامی جهش فوق‌العاده‌ای کردیم و در آستانه جهش صنعتی هستیم. اگر شوروی هم نتوانست تکنولوژی نظامی را به تکنولوژی صنعتی تبدیل کند، به این دلیل بود که اقتصاد بسته‌ای داشت. والا کشوری که مثل ما موشک نفل‌ظن دارد حتماً می‌تواند یک هواپیمای بسیار پیشرفته بسازد، اقتصاد کشور هم با تبدیل تکنولوژی نظامی به تکنولوژی صنعتی پیشرفت خواهد کرد. امید به آینده زیاد است اما باید کاری کنیم که این حماسه‌ها در همه ساحات جامعه تسری پیدا کند. اگر به این نیروی مردمی اعتماد وارد اقتصاد شود، پیشرفت می‌کنیم.